

## ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับภาษีการรับมรดก<sup>1</sup>

จักรินทร์ คำมาก<sup>2</sup>

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับภาษีการรับมรดก พบว่ามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความหมาย ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับภาษีการรับมรดก ตลอดจนกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับภาษีการรับมรดกทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจว่ากฎหมายว่าด้วยภาษีการรับมรดก จัดว่าเป็นภาษีมรดกที่จัดเก็บจาก ผู้รับมรดกเพียงฝ่ายเดียว ไม่ได้จัดเก็บจากกองมรดกแต่อย่างใด เนื่องจากพระราชบัญญัติภาษีการรับมรดก พ.ศ. 2558 เกิดขึ้นได้ด้วยเหตุผลว่าการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีเมื่อมีการถ่ายโอนทรัพย์สินโดยทางมรดกโดยไม่มีพยานนั้นก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม จึงสมควรจัดเก็บภาษีตามสมควรจากการรับมรดกที่มีมูลค่าสูงเพื่อนำไปพัฒนาประเทศและยกระดับการดำรงชีวิตของประชาชนที่ยากไร้ให้ดีขึ้น แต่ต้องไม่กระทบผู้รับมรดกเกินสมควรด้วยทั้งนี้ภาษีการรับมรดกจะอยู่ในความรับผิดชอบของกรมสรรพากร โดยทรัพย์สินมรดกที่จะใช้คำนวณ เป็นฐานภาษีตามพระราชบัญญัติภาษีการรับมรดกฉบับนี้จะต้องเป็นทรัพย์สินที่มีทะเบียนสามารถตรวจสอบได้ ได้แก่อสังหาริมทรัพย์ทั้งที่อยู่ในไทยและต่างประเทศ หลักทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ทั้งที่อยู่ในไทยและต่างประเทศเงินฝากหรือเงินลักษณะเดียวกันที่เข้ามรดกมีสิทธิเรียกถอนหรือสิทธิเรียกร้องจากสถาบันการเงินหรือนุคคลที่ได้รับเงินนั้นไว้ เฉพาะที่อยู่ในไทยยานพาหนะที่มีหลักฐานทางทะเบียน และทรัพย์สินทางการเงินที่กำหนดเพิ่มขึ้นโดยพระราชกฤษฎีกาทั้งนี้ มูลค่าของมรดก(ภายหลังหักหนี้สินแล้ว) จากเจ้ามรดกรายหนึ่งไม่เกิน 100 ล้านบาท โดยปกติจะเสียภาษีมรดกในอัตราคงที่ร้อยละ 10 แต่ถ้าผู้รับมรดกเป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดานจะลดอัตราภาษีเหลือร้อยละ 5 และถ้าผู้รับมรดกเป็นคู่สมรสจะได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีแต่อย่างใด ซึ่งคำว่า “มรดก” ในพระราชบัญญัติภาษีการรับมรดก พ.ศ. 2558 มิได้กำหนดความหมายของมรดกไว้ โดยเฉพาะ แต่อ้างอิงความหมายตามมาตรา 1599-1600 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวไว้ว่าเมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้น ย่อมตกทอดแก่ทายาททันที โดยมรดกของผู้ตาย ได้แก่ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ด้วย ซึ่งทายาทของผู้ตายต้องรับสืบทอดหนี้สินของผู้ตายไปพร้อมกับทรัพย์สินเพื่อความเป็นธรรม จึงกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบไว้เพียง

---

<sup>1</sup>บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับภาษีการรับมรดก หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาจาก คณะกรรมการสอบ ดังมีรายนามต่อไปนี้ รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ตันศิริ ประธานกรรมการ รองศาสตราจารย์พัฒนา เรือนใจดี และรองศาสตราจารย์ ดร. กัลยา ตันศิริ เป็นกรรมการ.

<sup>2</sup>นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง .

ไม่เกินมูลค่าของมรดกที่ตนได้รับมา ส่วนผู้มีหน้าที่เสียภาษีการรับมรดก ได้แก่ ผู้ได้รับมรดกจากเจ้ามรดกแต่ละราย ไม่ว่าจะได้รับมาในคราวเดียวหรือหลายคราว ถ้ามรดกที่ได้รับมาจากเจ้ามรดกแต่ละรายรวมกันมีมูลค่าของทรัพย์สินทั้งสิ้นที่ได้รับเป็นมรดก หักด้วยภาระหนี้สินอันตกทอดมาจากการรับมรดกเกิน 100 ล้านบาท ต้องเสียภาษีเฉพาะส่วนที่เกิน 100 ล้านบาท สำหรับผู้รับมรดก ตัวอย่างเช่น นายขาเป็นน้องชายของเจ้ามรดกได้รับมรดกเป็นเงินสดทั้งหมด 110 ล้านบาทโดยไม่มีภาระหนี้สินติดตามาด้วย ดังนี้ นายขาจึงเห็นว่าต้องนำเงินส่วนเกินซึ่งคิดเป็นเงินจำนวน 10 ล้านบาท เสียภาษีมรดกในอัตราร้อยละ 10 หรือประมาณ 1 ล้านบาท ด้วยเหตุนี้ นายขาซึ่งได้รับมรดกเป็นเงินสดทั้งหมด 110 ล้านบาท จะมีภาระภาษีมรดก 1 ล้านบาท ทำให้นายขาได้รับมรดกสุทธิลดเหลือ 109 ล้านบาท

จากการศึกษาทำให้ทราบว่ากฎหมายเกี่ยวกับภาษีการรับมรดก ยังไม่ชัดเจนและครอบคลุมหลายประการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ประเด็นปัญหาประการแรกคือ พระราชบัญญัติภาษีการรับมรดก พ.ศ. 2558 มาตรา 15 กำหนดให้คำนวณราคาหรือมูลค่าของทรัพย์สินมรดก ณ วันที่ได้รับมรดก ประเด็นปัญหาคือ เมื่อยังไม่สามารถทราบได้อย่างชัดเจนว่าวันใดถือเป็นวันที่ได้รับมรดกก็ไม่อาจคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินมรดกเพื่อเสียภาษีการรับมรดกได้ ยกตัวอย่างเช่น กรณีที่ถือว่ามรดกตกทอดแก่ผู้รับมรดกทันทีเมื่อเจ้ามรดกตาย ขณะที่เจ้ามรดกเสียชีวิตมีเงินในบัญชีเงินฝากธนาคารจำนวน 100 ล้านบาท ผู้รับมรดกได้รับมรดกทันทีจำนวน 100 ล้านบาท โดยไม่ต้องเสียภาษี แต่ถ้าเป็นกรณีที่ถือว่าวันที่ได้รับมรดกคือวันที่มีการแสดงเจตนารับโอนมรดกอาจทำให้ผู้รับมรดกต้องรับภาระเสียภาษีการรับมรดกก็ได้ เช่น ขณะที่เจ้ามรดกเสียชีวิตมีเงินในบัญชีเงินฝากธนาคารจำนวน 100 ล้านบาท หลังจากนั้น 5 ปี ผู้รับมรดกทราบว่าเจ้ามรดกตายและตนเป็นผู้ที่ได้รับทรัพย์สินมรดกเป็นเงินฝากในธนาคารจึงไปขอรับเงินจากธนาคารปรากฏว่ามีดอกเบี้ยเงินฝากจำนวน 50 ล้านบาท ทำให้ผู้รับมรดกต้องรับภาระเสียภาษีการรับมรดก ย่อมไม่เป็นธรรมต่อผู้เสียภาษีอย่างแน่นอน หรือกรณีที่เจ้ามรดกเสียชีวิตเจ้ามรดกมีรถหุรรุราคา 150 ล้านบาท หากถือว่าวันที่รับมรดกคือวันที่เจ้ามรดกตายผู้รับมรดกต้องเสียภาษีมรดกเฉพาะส่วนที่เกินหนึ่งร้อยล้านบาท แต่ถ้าถือว่าวันที่ได้รับมรดกคือวันที่มีการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินมรดก ซึ่งขณะที่ผู้รับมรดกไปจดทะเบียนโอนรถหุรรุปรากฏว่ารถหุรรุได้รับความเสียหายมีราคาลดลงเหลือเพียง 90 ล้านบาท ผู้รับมรดกก็ไม่ต้องเสียภาษี ส่งผลให้รัฐสูญเสียรายได้อย่างมาก

ประเด็นปัญหาประการต่อมาคือ พระราชบัญญัติภาษีการรับมรดก พ.ศ. 2558 มาตรา 10 กำหนดให้ทรัพย์สินที่อยู่ในบังคับที่ต้องเสียภาษีมรดกส่วนมากเป็นทรัพย์สินที่มีการจดทะเบียน เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและการเรียกเก็บภาษี ซึ่งกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้เจ้าพนักงานที่ดินดำเนินการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ที่ได้มาโดยทางมรดกแล้วแจ้งการจดทะเบียนต่อกรมสรรพากรตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และภายในกำหนดเวลาที่คณะรัฐมนตรีกำหนดเท่านั้น แต่กฎหมายดังกล่าวมิได้กำหนดให้บุคคล หน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ซึ่งรับผิดชอบเกี่ยวกับการจดทะเบียนและการโอนตราสาร

ทุน ตราสารหนี้ สัญญาซื้อขายล่วงหน้า ตราสารการเงินอื่น และบัญชีเงินฝากหรือนายทะเบียนผู้รับผิดชอบ ในการครอบครองสังหาริมทรัพย์ตามกฎหมาย แจ้งการจดทะเบียนต่อกรมสรรพากรแต่อย่างใด กล่าวโดยสรุปคือ กฎหมายดังกล่าวมิได้จัดเก็บภาษีจากทรัพย์สินทุกชนิดของเจ้ามรดก โดยเฉพาะสังหาริมทรัพย์และตราสารต่างๆ รวมถึงเงินสดที่อยู่ในต่างประเทศ ทำให้เกิดปัญหาการหลีกเลี่ยงการเสียภาษีการรับมรดกซึ่งเป็นช่องโหว่ของกฎหมาย

ประเด็นปัญหาอีกประการหนึ่งคือ พระราชบัญญัติภาษีการรับมรดก พ.ศ. 2558 มาตรา 3 กำหนดว่า กฎหมายฉบับนี้ไม่ใช่บังคับใน 2 กรณีคือ กรณีที่เจ้ามรดกเสียชีวิตก่อนวันที่พระราชบัญญัติภาษีการรับมรดก ประกาศใช้บังคับคือ ก่อนวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2558 และกรณีที่คู่สมรสของเจ้ามรดกได้รับมรดกจากเจ้าของมรดกทั้งในฐานะทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรม ประเด็นปัญหาคือ ภาษีการรับมรดกเป็นภาษีที่เก็บจากทายาทของเจ้ามรดกแต่ละคน โดยทายาทผู้รับมรดกแต่ละคนต้องเสียภาษีตามจำนวนหรือมูลค่าของทรัพย์สินมรดกที่ตนได้รับ กรณีที่คู่สมรสของเจ้ามรดกที่กฎหมายฉบับนี้ยกเว้น ไม่ใช่บังคับนั้น ทั้งที่คู่สมรสเองก็เป็นทายาทของเจ้ามรดก ถือว่าเป็นการบัญญัติกฎหมายที่ผิดแผกแตกต่างไปจากนิยามของภาษีการรับมรดกที่กำหนดให้ทายาทผู้รับมรดกแต่ละคนต้องเสียภาษีตามจำนวนหรือมูลค่าของทรัพย์สินมรดก ในขณะที่บุพการีหรือผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกยังคงมีหน้าที่ต้องเสียภาษีการรับมรดกในอัตราร้อยละห้า ทายาทอื่นต้องเสียภาษีการรับมรดกในอัตราร้อยละสิบ ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคเท่าเทียมกันในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว

ประเด็นปัญหาประการสุดท้ายคือ พระราชบัญญัติภาษีการรับมรดก พ.ศ. 2558 มาตรา 23 กำหนดให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีจะต้องเสียภาษีนับจากวันที่รับมรดก 150 วัน ตามมาตรา 17 วรรคหนึ่ง หากผู้ที่ไม่ได้ยื่นแบบแสดงรายการเสียภาษีภายในกำหนดเวลาให้จะต้องเสียเบี้ยปรับอีก 1 เท่าของเงินภาษีที่ต้องจ่าย ในกรณีที่รับมรดกเป็นอสังหาริมทรัพย์ผู้รับมรดกมีหน้าที่ต้องยื่นแบบและเสียภาษีภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด และถ้าไม่ชำระภาษีก็ต้องเสียค่าปรับและเงินเพิ่ม และถ้าผู้รับมรดกไม่มีเงินเพียงพอต่อการชำระภาษี ผู้รับมรดกก็ต้องเร่งขายอสังหาริมทรัพย์บางส่วน เพื่อนำมาชำระภาษี ซึ่งอาจไม่ได้ราคาตามที่ต้องการ ถ้าไม่เร่งขายค่าภาษี ค่าเบี้ยปรับ และเงินเพิ่มก็มีแต่จะเพิ่มขึ้น เมื่อกฎหมายนี้ใช้บังคับอาจทำให้พิจารณาได้ว่าระยะเวลาผ่อนผันดังกล่าวยังไม่เหมาะสมในที่สุดผู้รับมรดกอาจจะไม่สามารถรักษาสังหาริมทรัพย์ที่มีมูลค่า เช่น บ้าน ที่ดิน ที่มีคุณค่าทางจิตใจที่ตกทอดกันมาจากครอบครัว บรรพบุรุษ เนื่องจากไม่มีเงินสดมากพอที่จะเสียภาษีจากการรับมรดก จึงจำเป็นต้องขายทรัพย์สินดังกล่าว เพื่อนำเงินมาชำระภาษีจากการรับมรดก จึงทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อทายาทผู้รับมรดกและไม่มีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีเท่าที่ควร

จากการศึกษาค้นคว้ากฎหมายเกี่ยวกับภาษีการรับมรดกพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาเกี่ยวกับวันได้รับมรดกของผู้มีหน้าที่เสียภาษีมรดก

ควรแก้ไขพระราชบัญญัติภาษีการรับมรดก พ.ศ. 2558 มาตรา 15 จากเดิมที่บัญญัติว่า “การคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินให้ถือตามราคาหรือมูลค่าอันพึงมีในวันที่ได้รับทรัพย์สินนั้นเป็นมรดก ดังต่อไปนี้

(1) กรณีเป็นอสังหาริมทรัพย์ ให้ถือเอาตามราคาประเมินทุนทรัพย์ของอสังหาริมทรัพย์เพื่อเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมตามประมวลกฎหมายที่ดิน หักด้วยภาระที่ถูกรอนสิทธิตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง

(2) กรณีเป็นหลักทรัพย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ให้ถือเอาราคาของหลักทรัพย์นั้นในเวลาสิ้นสุดเวลาทำการของตลาดหลักทรัพย์ในวันที่ได้รับมรดก

(3) กรณีอื่นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวให้กำหนดเป็นการทั่วไปโดยไม่มีลักษณะเป็นการเฉพาะเจาะจง ถ้าจำเป็นต้องคำนวณเงินตราต่างประเทศเป็นเงินตราไทย ให้คิดตามอัตราแลกเปลี่ยนตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กรมสรรพากรประกาศกำหนด”

แก้ไขเป็น “การคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินให้ถือตามราคาหรือมูลค่าอันพึงมีในวันที่ทรัพย์สินมรดกตกทอดแก่บุคคลนั้น ดังต่อไปนี้

(1) กรณีเป็นอสังหาริมทรัพย์ ให้ถือเอาตามราคาประเมินทุนทรัพย์ของอสังหาริมทรัพย์เพื่อเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมตามประมวลกฎหมายที่ดิน หักด้วยภาระที่ถูกรอนสิทธิตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง

(2) กรณีเป็นหลักทรัพย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ให้ถือเอาราคาของหลักทรัพย์นั้นในเวลาสิ้นสุดเวลาทำการของตลาดหลักทรัพย์ในวันที่ได้รับมรดก

(3) กรณีอื่นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวให้กำหนดเป็นการทั่วไปโดยไม่มีลักษณะเป็นการเฉพาะเจาะจง ถ้าจำเป็นต้องคำนวณเงินตราต่างประเทศเป็นเงินตราไทย ให้คิดตามอัตราแลกเปลี่ยนตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กรมสรรพากรประกาศกำหนด”

## 2. ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมในการรับมรดก

ควรแก้ไขพระราชบัญญัติภาษีการรับมรดก พ.ศ. 2558 มาตรา 10 จากเดิมที่บัญญัติว่า “เมื่อเจ้าพนักงานที่ดินจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ที่ได้มาโดยทางมรดก ให้แจ้งการจดทะเบียนนั้นต่อกรมสรรพากร ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และภายในกำหนดเวลาที่คณะรัฐมนตรีกำหนด”

แก้ไขเป็น “เมื่อเจ้าพนักงานที่ดินจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ที่ได้มาโดยทางมรดก ให้แจ้งการจดทะเบียนนั้นต่อกรมสรรพากร รวมถึงสังหาริมทรัพย์ ตราสารต่างๆ และเงินสดที่อยู่ในต่างประเทศ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และภายในกำหนดเวลาที่คณะรัฐมนตรีกำหนด”

## 3. ปัญหาเกี่ยวกับภาษีการรับมรดกของกลุ่มสมรสเข้ามรดก

ควรแก้ไขพระราชบัญญัติภาษีการรับมรดก พ.ศ. 2558 มาตรา 3 จากเดิมที่บัญญัติว่า  
พระราชบัญญัตินี้ไม่ใช้บังคับแก่

- (1) มรดกที่เจ้ามรดกตายก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ
- (2) มรดกที่คู่สมรสของเจ้ามรดกได้รับจากเจ้ามรดก

แก้ไขโดยการตัดข้อความใน (2) ออกไป เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีการรับมรดก เนื่องจากคู่สมรสในฐานะทายาทของผู้รับมรดกของเจ้ามรดกที่จะต้องเป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีการรับมรดกของเจ้ามรดกด้วย

#### 4. ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับชำระภาษีมรดก

ควรแก้ไขพระราชบัญญัติภาษีการรับมรดก พ.ศ. 2558 มาตรา 23 จากเดิมที่บัญญัติว่า “ผู้มีหน้าที่เสียภาษีจะผ่อนชำระภาษีภายในเวลาไม่เกินห้าปีก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา และเมื่อได้ชำระภาษีครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขดังกล่าวแล้ว ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียเงินเพิ่ม แต่ในกรณีที่ผ่อนชำระภาษีเกินสองปีจะกำหนดให้ต้องเสียเงินเพิ่มบางส่วนตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวก็ได้”

แก้ไขเป็น “ผู้มีหน้าที่เสียภาษีจะผ่อนชำระภาษีภายในเวลาไม่เกินห้าปีก็ได้ หลังจากการยื่นแบบแสดงรายงานภาษีของมรดกที่ได้รับ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา และเมื่อได้ชำระภาษีครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขดังกล่าวแล้ว ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียเงินเพิ่ม แต่ในกรณีที่ผ่อนชำระภาษีเกินห้าปีจะกำหนดให้ต้องเสียเงินเพิ่มร้อยละ 0.5 ต่อเดือนนับจากวันที่ได้จัดสรรมรดกแล้ว ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวก็ได้”

#### เอกสารอ้างอิง

กิตติพงศ์ อรุณพัฒน์พงศ์. ภาษีการรับมรดก , พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งเอนด์พับลิชชิ่ง, 2561.

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. การคลังว่าด้วยการจัดสรรและการกระจาย. พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง. พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2545.

ชมพูนุท โกสลากร. เพิ่มพูนวิวัฒน์และคณะ. โครงการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับภาษีมรดกและผลได้จากทุน. 2550.

พรชัย สุนทรพันธ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก. พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษา  
กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2562.

ไตรรงค์ โตกระแสน. แนวคิดเกี่ยวกับภาษีมรดกในประเทศไทย. สำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา,  
2558.

ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล. กฎหมายภาษีอากร. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดจุลลักษณ์ 79, 2556.

เสนีย์ ปราโมช. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวและมรดก. พระนคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์  
มหาวิทยาลัย, 2508.